

บทความประจำวัน วันนี้เสนอเรื่อง “ผ้าปาเต๊ะ” ศิลปะลวดลายบนผืนผ้าของชาวไทย

ท่านผู้ฟังครับ/คะ ผ้าปาเต๊ะ บาเต๊ะ หรือ บาติก เป็นคำในภาษาชาวที่ใช้เรียกผ้าย้อมสีชนิดหนึ่งซึ่งเป็นการรวมเอา ศิลปะทัศนกรรมและเทคนิคการย้อมสีเข้าด้วยกัน การทำผ้าปาเต๊ะริเริ่มทำขึ้นในคริสต์ศตวรรษที่ 16-17 ผู้โดยผู้หญิงในตระกูลสูงของชาว จากนั้น ชาวต่างชาติได้นำผ้าปาเต๊ะไปเผยแพร่ในทวีปยุโรปและได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก ผ้าปาเต๊ะแต่ละท้องถิ่น จะมีลวดลาย รูปแบบแตกต่างกันออกไป ลวดลายของผ้าจะบ่งบอกวิถีการใช้ชีวิต ความเป็นอยู่ วัฒนธรรมในแต่ละพื้นที่

ลวดลายบนผ้าปาเต๊ะส่วนใหญ่เป็นลวดลายของธรรมชาติ เช่น ต้นไม้ ดอกไม้ หรือรูปเลขาคณิตต่างๆ นอกจากนี้ยังมี ลวดลายรูปสัญลักษณ์มงคลตามคติจีน ที่นิยมใช้ในวัฒนธรรมเปอรานากันซึ่งเป็นการผสมผสานวัฒนธรรมมาลายูและจีน เช่น รูปดอกท้อ ดอกโบตั๋น รูปพัด รูปหงส์ หรือ รูปนกฟีนิกซ์

ประเทศไทยเริ่มทำผ้าบาติกขึ้นในปีพ.ศ. 2483 ซึ่งเป็นผ้าบาติกลายพิมพ์เทียน ที่อำเภอสุโขทัย-ลก จังหวัดนราธิวาส โดยสองสามี-ภรรยาชาวไทยเชื้อสายมาลายู เริ่มต้นด้วยการทำผ้าเป็นผ้าคลุมหัวสไบใหญ่ ใช้วิธีแกะสลักบนมันสำปะหลังมาทำ เป็นแม่พิมพ์ ต่อมาผลิตในรูปแบบผ้าโปร่งปาเต๊ะ ใช้แม่พิมพ์โลหะที่ผลิตจากรัฐกลันตัน ประเทศมาเลเซีย

ต่อมาใน พ.ศ. 2523 ริเริ่มนำวิธีการทำผ้าแบบ “ผ้าบาติกลายเขียนระบายสี” โดยศึกษามาจากประเทศมาเลเซีย เป็นผ้าที่ใช้วิธีการเขียนลายเทียนด้วยจันตึง ระบายสีลวดลายบนผืนผ้าทั้งผืนด้วยพู่กัน และนำวิธีการทำผ้าบาติกแบบระบาย มาเผยแพร่ครั้งแรกแก่คณาจารย์ ภาควิชาศิลปะ คณะวิจิตรศิลป์และสังคมศาสตร์ วิทยาลัยครูยะลา

สำหรับกรรมวิธีการทำลวดลายลงบนผ้าปาเต๊ะนั้น มีขั้นตอนวิธีการทำ คือ การใช้จันตึง ซึ่งผ้าปาเต๊ะจะมีวิธีการทำ 2 ขั้นตอนด้วยกัน ขั้นตอนแรกคือการใช้เทียนปิดส่วนที่ไม่ต้องการให้ติดสี และขั้นตอนที่ 2 คือ การแต้มสี ระบายสี และย้อมสี ทับกัน ลงลวดลายอย่างประณีตลงบนผืนผ้า จากนั้นนำไปตากให้แห้ง ทำซ้ำต่อเนื่องประมาณสิบรอบจนกว่าจะได้สีตาม ต้องการ ส่วนการทำผ้าปาเต๊ะอย่างง่ายจะใช้วิธีการเขียนเทียนหรือพิมพ์เทียน หลังจากนั้นก็นำไปย้อมสีตามที่ต้องการ โดยไม่ผ่านวิธีการปิดเทียนดังวิธีที่กล่าวมาข้างต้น

ปัจจุบัน การทำผ้าปาเต๊ะโดยวิธีพิมพ์ลายผ้าจะนิยมมากกว่าวิธีเขียนลายด้วยมือ มีความรวดเร็วและสะดวกมากกว่า วิธีที่ใช้คือนำผ้าวางบนแท่นสูงประมาณ 3 ฟุต กว้างตามความเหมาะสม บนพื้นโต๊ะจะปูด้วยกาบกล้วย เพื่อให้เกิดความเย็น ในขณะที่ใช้แม่พิมพ์พิมพ์ลวดลายลงบนผืนผ้า จุ่มลงในขี้ผึ้งหรือไขที่อุ่นไว้ พิมพ์ลงบนผ้าสีขาว หลังจากนั้นก็นำผ้าที่จุ่มไปย้อม และตากให้แห้ง พอผ้าแห้งแล้วก็นำผ้ามาพิมพ์กับแม่พิมพ์ครั้งที่ 2 แล้วนำไปย้อมและตากให้แห้งอีกรอบ ทำอย่างนี้ไปเรื่อยๆ จนครบจำนวนแม่พิมพ์ที่เตรียมไว้ การย้อมสีแต่ละครั้งขึ้นอยู่กับช่างที่ออกแบบแม่พิมพ์ว่าจะเป็นในลักษณะลวดลายอย่างไร

ท่านผู้ฟังครับ/คะ ผ้าปาเต๊ะถือเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่ถูกผสมผสานและสืบทอดต่อกันมา และปัจจุบันการผลิต ผ้าปาเต๊ะยังคงกลายเป็นแหล่งรายได้ของคนภาคใต้ ด้วยวิธีการทำลวดลายให้ออกมาอย่างปราณีตงดงามสามารถสร้างคุณค่าได้ ทั้งทางเศรษฐกิจและคุณค่าทางการเป็นวัฒนธรรมและประเพณีอันทรงคุณค่าให้รุ่นหลังได้เห็นถึงความงดงามหรือความสวยงามของผ้าปาเต๊ะซึ่งจะคงอยู่กับชาวไทย และเป็นมรดกของประเทศไทยสืบไป

จบบทความประจำวัน เรื่อง “ผ้าปาเต๊ะ” ศิลปะลวดลายบนผืนผ้าของชาวไทย

เรียบเรียงโดย ปาณิสรา พานแก้ว/ เตชินท์ มัชฌันติกะ

ท่านผู้ฟังที่สนใจบทความดังกล่าว สามารถดาวน์โหลดได้ที่เว็บไซต์ สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย radiothailand.prd.go.th หรือติดต่อได้ที่ส่วนกระจายเสียงในประเทศ โทรศัพท์ 0 2277 3804 ในวันและเวลาราชการ

ที่มา : เว็บไซต์ ศิลปวัฒนธรรม